

Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκής Πολιτικής

■ Αξιολογώντας την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία των Πολιτών στη Διακυβέρνηση

Τα δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης εξαρτώνται από ένα σώμα αφοσιωμένων και με κριτική στάση πολιτών που συμμετέχουν στις εκλογικές διαδικασίες, αξιολογούν την κυβερνητική δράση και υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους αντιτιθέμενοι σε επιβλαβείς αποφάσεις. Βασίζονται, επομένως, σε μια μορφή κριτικής ή επαγρύπνησης για την υποστήριξη των πολιτικών θεσμών και των πολιτικών διαδικασιών που συνεπάγεται εμπιστοσύνη αλλά και δυσπιστία. Αυτό σημαίνει ότι η τυφλή εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς φαίνεται να δημιουργεί προβλήματα στα δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης, όπως και η κυνική δυσπιστία. Αλλά με τί μοιάζουν οι υποστηρικτικές εισροές προς το πολιτικό σύστημα σε περιόδους αυξανόμενων κρίσεων και συνεχιζόμενων μετασχηματισμών; Πόσο οι άνθρωποι εξακολουθούν να εμπιστεύονται το πολιτικό προσωπικό, τους πολιτικούς θεσμούς ή το δημοκρατικό σύστημα; Πόσο ισχυρό έχει γίνει το αίσθημα δυσπιστίας, πέρα από τις δημοκρατικά επιθυμητές μορφές της επιφυλακτικής ή της διαφωτισμένης εμπιστοσύνης;

Το ερευνητικό έργο EnTrust, το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Ορίζοντας2020 της ΕΕ, έχει ως στόχο να διερευνήσει την εμπιστοσύνη και τη δυσπιστία στη διακυβέρνηση σε επτά Ευρωπαϊκές χώρες, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ΕΕ, προκειμένου να απαντήσει στα ερωτήματα αυτά.

Στο EnTrust ένα πακέτο εργασίας είναι αφιερωμένο στη διερεύνηση των επιμέρους προσδιοριστικών παραγόντων της πολιτικής εμπιστοσύνης/δυσπιστίας καθώς και των συνέπειών και των επιπτώσεών τους στις πολιτικές αποφάσεις. Συγκεκριμένα, αυτό το πακέτο εργασίας χρησιμοποίησε μια προσέγγιση πολλαπλών μεθόδων (διαδικτυακή ποσοτική έρευνα και διαδικτυακό πείραμα διαβούλευσης) προκειμένου να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής που ενδιαφέρονται να κατανοήσουν την επικράτηση και τα κίνητρα της εμπιστοσύνης και της δυσπιστίας στους πολιτικούς θεσμούς και, το σημαντικότερο, τον τρόπο διαμόρφωσης αυτών των στάσεων. Στη βάση μιας στρογγυλής τράπεζας που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2023, στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι της κοινωνίας πολιτών και της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε μια συζήτηση σχετικά με τα ευρήματα και τις επιπτώσεις αυτής της έρευνας, το παρόν ενημερωτικό δελτίο πολιτικής προσφέρει συστάσεις με στόχο την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στους πολιτικούς θεσμούς, αναγνωρίζοντας παράλληλα τις εκδηλώσεις δυσπιστίας ως σημαντική συνθήκη των δημοκρατιών. Σε αυτή τη βάση, προσδιορίστηκαν τέσσερις συστάσεις.

#1: Καταπολέμηση της διαφθοράς και της ανήθικης συμπεριφοράς σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και επίδειξη ακεραιότητας

Η διαφθορά είναι μια μορφή πλημμελούς συμπεριφοράς που όχι μόνο καταστρέφει ανεπανόρθωτα την εμπιστοσύνη, αλλά και γεννά αίσθημα απογοήτευσης και κυνική δυσπιστία. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να θεσπιστούν και να εφαρμοστούν αυστηρά μέτρα κατά της διαφθοράς σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Τα μέτρα αυτά καταδεικνύουν τη δέσμευση για λογοδοσία και δεοντολογική συμπεριφορά, οι οποίες αποκαθιστούν την αξιοπιστία και μπορούν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη δείχνοντας ότι οι δημόσιοι λειτουργοί είναι αφοσιωμένοι στο δημόσιο συμφέρον.

Οι κυβερνήσεις και οι πολιτικοί θεσμοί σε όλα τα επίπεδα θα πρέπει να προβαίνουν σε μια καθολική αξιολόγηση των εσωτερικών τους δομών, προκειμένου να αποτρέπουν τη διεφθαρμένη συμπεριφορά, την κακοδιοίκηση και τις πρακτικές της «περιστρεφόμενης θύρας» (revolving door practices). Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν έναν κώδικα συμπεριφοράς που θα ισχύει σε όλες τις θεσμικές βαθμίδες. Σε επίπεδο ΕΕ, ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Διαμεσολαβητή θα πρέπει να ενισχυθεί. Από την άποψη αυτή, η διαφάνεια φαίνεται να αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα, για το οποίο οι πολιτικές της ΕΕ θα πρέπει να καταβάλουν περαιτέρω προσπάθειες. Για την πρόληψη της διαφθοράς, θα πρέπει να είναι διαφανές με ποιους συναντώνται οι φορείς λήψης αποφάσεων και το προσωπικό όλων των βαθμίδων. Στο επίπεδο της ΕΕ, αυτό συμπεριλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τους Επικεφαλής των Μονάδων της Επιτροπής, τους Προέδρους των Επιτροπών του Κοινοβουλίου και τα μέλη του Συμβουλίου. Θα πρέπει να δημοσιοποιείται τακτικά ένα

πλήρες αρχείο όλων των συναντήσεων εργασίας, το οποίο θα αφορά ένα ευρύ φάσμα συγκλήσεων, περιλαμβανομένων εκείνων που πραγματοποιούνται μέσω διαδικτύου ή τηλεφωνικής κλήσης, καθώς και εκείνων που χαρακτηρίζονται ως ανεπίσημες. Αυτή η πρακτική θα εδραιώσει τη διαφάνεια στη νομοθετική διαδικασία, παρέχοντας στους εξωτερικούς παρατηρητές πληροφόρηση σχετικά με τις επιρροές που διαμορφώνουν τη νομοθεσία ή τις πολιτικές.

Ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη και η ΕΕ θα πρέπει να υιοθετήσουν υψηλά πρότυπα πληροφόρησης του κοινού, μεταξύ άλλων μέσω της ενδεδειγμένης επανεξέτασης των υφιστάμενων κανόνων. Οι κανόνες σχετικά με τη δημοσιοποίηση στο κοινό εγγράφων και πρακτικών δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται καταχρηστικά για την απόκρυψη πληροφοριών από το κοινό. Όσον αφορά τη διακυβέρνηση της ΕΕ, η σύσταση περιλαμβάνει τη δημοσιοποίηση των πρακτικών ψηφοφορίας των κρατών μελών στις προπαρασκευαστικές ομάδες εργασίας του Συμβουλίου.

#2: Διασφάλιση ενός ισχυρού ρόλου στις τοπικές κυβερνήσεις στο πλαίσιο ενός σαφούς πολυεπίπεδου συστήματος διακυβέρνησης προκειμένου να κερδηθεί η εμπιστοσύνη του κοινού

Η τοπική δημοκρατία διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για τους πολίτες και επηρεάζει καθοριστικά τις απόψεις και τις ιδέες τους για τη δημοκρατική πολιτική. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί η λειτουργία και η αξιοπιστία των τοπικών θεσμών και των πολιτικών διαδικασιών στο πλαίσιο ενός συστήματος σαφούς καταμερισμού των αρμοδιοτήτων και των εξουσιών λήψης αποφάσεων μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης. Οι φωνές και οι

προοπτικές των τοπικών και περιφερειακών κυβερνήσεων θα πρέπει να εκπροσωπούνται επαρκώς στα εθνικά και ευρωπαϊκά, καθώς και στα παγκόσμια φόρουμ διακυβέρνησης. Ταυτόχρονα, είναι ζωτικής σημασίας να δημιουργηθούν μηχανισμοί που να εγγυώνται τη διαφάνεια και τη λογοδοσία εντός των τοπικών, περιφερειακών, εθνικών και ευρωπαϊκών θεσμών.

Οι πολιτικοί και οι πολιτικοί θεσμοί θα πρέπει να επωφεληθούν από την εμπιστοσύνη του κοινού στις τοπικές κυβερνήσεις για να οικοδομήσουν και πάλι την εμπιστοσύνη στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Θα πρέπει να αναγνωρίσουν τον ουσιώδη ρόλο της τοπικής δημοκρατίας στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής δημοκρατίας και να ενδυναμώσουν τις τοπικές και περιφερειακές κυβερνήσεις στη διευκόλυνση της συμμετοχής των πολιτών και στην αντιμετώπιση των άμεσων προβλημάτων τους, ενισχύοντας έτσι την εμπιστοσύνη μέσω πρακτικών ευέλικτης διακυβέρνησης με υψηλό βαθμό ανταπόκρισης σε λαϊκά αιτήματα. Οι ικανότητες των τοπικών και περιφερειακών κυβερνήσεων θα πρέπει να ενισχυθούν μέσω επαρκών πόρων, τεχνικής υποστήριξης και νομικών πλαισίων. Αυτό θα τις επιτρέψει να εφαρμόσουν πρωτοβουλίες ανοικτής διακυβέρνησης που προωθούν τη διαφάνεια, τη συμμετοχή και τη λογοδοσία.

Οι τοπικές κυβερνήσεις θα πρέπει να δημιουργήσουν πλατφόρμες για να εμπλέκονται, να συζητούν και να συνεργάζονται με τους πολίτες και τους υπόλοιπους κατοίκους, τις τοπικές οργανώσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Η εμπλοκή και η συμμετοχή του κοινού θα πρέπει να πραγματοποιείται πέραν των εκλογικών διαδικασιών. Οι τοπικές κυβερνήσεις θα πρέπει να διευκολύνουν την άμεση δημοκρατία σε τοπικό επίπεδο, η οποία θα είναι συμπεριληπτική για

όλους τους πολίτες και κατοίκους, συμπεριλαμβανομένων των περιθωριοποιημένων ομάδων.

#3: Προώθηση της διαβουλευτικής δημοκρατίας

Συμπληρωματικά προς έναν ενισχυμένο διάλογο με τους πολίτες, η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναπτύξουν, να χρηματοδοτήσουν και να υλοποιήσουν πρωτοβουλίες που ενσωματώνουν πρακτικές διαβουλευτικής δημοκρατίας στις διαδικασίες λήψης δημοσίων αποφάσεων. Εμπλέκοντας τους πολίτες σε διαβουλεύσεις για βασικά ζητήματα, οι κυβερνήσεις μπορούν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στους θεσμούς. Οι εμπλεκόμενοι πολίτες είναι πιο πιθανό να εμπιστευτούν τους θεσμούς όταν αντιλαμβάνονται ότι η φωνή τους εκτιμάται και λαμβάνεται υπόψη κατά τη διαμόρφωση των πολιτικών. Η ενίσχυση της επικοινωνίας μεταξύ των θεσμικών οργάνων και του κοινού αποτελεί το κλειδί για την οικοδόμηση κατανόησης και την προαγωγή της ενεργούς συμμετοχής.

Οι διαβουλευτικές διαδικασίες μας επιτρέπουν να συλλέγουμε πληροφορίες σχετικά με τις δημόσιες προτεραιότητες, τις αξίες και τους πιθανούς συμβιβασμούς, βοηθώντας τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να προωθούν δύσκολες αποφάσεις, διατηρώντας παράλληλα τη διαφάνεια και τη νομιμότητα. Τα φόρουμ διαβούλευσης ενθαρρύνουν τη μάθηση, τις συνεργατικές συζητήσεις και τη διατύπωση τεκμηριωμένων συστάσεων επί των προτάσεων πολιτικής. Αυτά θα πρέπει να διεξάγονται πριν από συγκεκριμένους τύπους δημοσίων αποφάσεων και να εμπλέκουν άτομα με διαφορετικό υπόβαθρο. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να τηρούν τις αρχές που ορίζονται στις Συστάσεις του Συμβουλίου της

Ευρώπης για τη διεξαγωγή διαβουλευτικών διαδικασιών, οι οποίες θεσπίστηκαν για να θέσουν διεθνή πρότυπα. Οι συστάσεις περιλαμβάνουν: τη θέσπιση νομικού πλαισίου, την παροχή σαφήνειας σχετικά με την αποστολή και τον σχεδιασμό των διαδικασιών αυτών και τη διασφάλιση δίκαιης εκπροσώπησης και λογοδοσίας.

Εφόσον ο σχεδιασμός αυτός απαιτεί συντονιστές, είναι σημαντικό να υπάρχει διαφάνεια όσον αφορά τον τρόπο επιλογής τους. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να έχουν συγκεκριμένα συμφέροντα επί του θέματος που συζητείται. Όσον αφορά την ανταλλαγή απόψεων με εμπειρογνώμονες και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, οι οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών θα πρέπει να λαμβάνουν επαρκή χώρο προκειμένου να συνδράμουν. Επιπλέον, θα πρέπει να προωθηθούν μορφές διαλόγου μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, καθώς και η δυνατότητα επαρκούς χρόνου για ερωτήσεις από το κοινό. Οι πρωτοβουλίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν μηχανισμούς για την αξιολόγηση των απόψεων των συμμετεχόντων πριν και μετά τη διαβούλευση, ώστε να μετρηθούν οι αλλαγές στις αντιλήψεις τους σε σχέση με την ανταποκρισιμότητα και την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης.

Οι τοπικές κυβερνήσεις θα πρέπει να εγκαθιδρύσουν συμβουλευτικές επιτροπές πολιτών, οι οποίες θα προσφέρουν συνεχή ανατροφοδότηση σε μια σειρά θεμάτων για μεγάλο χρονικό διάστημα. Θα πρέπει να εγκαθιδρυθεί μια μόνιμη συνέλευση πολιτών για να εκκινήσει τις συμβουλευτικές ομάδες πολιτών, παρέχοντάς τους την εξουσία να καθορίζουν το θέμα για το οποίο ζητούνται συστάσεις. Επιπλέον, οι πολίτες και άλλοι κάτοικοι θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ξεκινήσουν μια αντιπροσωπευτική διαβουλευτική

διαδικασία μέσω ενός συστήματος υποβολής αναφορών, μόλις επιτυγχάνεται ένα συγκεκριμένο όριο υποστήριξης. Θα πρέπει να υπάρχουν πρότυπα και δομές υποστήριξης για όσους σκοπεύουν να ξεκινήσουν μια διαβουλευτική πρωτοβουλία. Η νομοθεσία θα πρέπει να απαιτεί οι αντιπροσωπευτικές διαβουλευτικές διαδικασίες να τροφοδοτούν τον τοπικό στρατηγικό σχεδιασμό, ενσωματώνοντας έτσι τις προοπτικές των πολιτών στις κρίσιμες τοπικές πολιτικές.

#4: Προώθηση παραδοσιακών, αντισυμβατικών και νέων μορφών συμμετοχής της νεολαίας στα κοινά

Δεδομένου ότι οι νέοι, γενικά, έχουν χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης στους θεσμούς και ότι τα χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης συνδέονται με τη συμμετοχή σε μη συμβατικές μορφές πολιτικής συμμετοχής, είναι εξαιρετικά σημαντικό οι θεσμοί να λάβουν μέτρα για να διευρύνουν τις δυνατότητες συμμετοχής των νέων στη χάραξη πολιτικής· επίσης, να μην περιορίσουν τη δυνατότητα ανάληψης μη συμβατικής πολιτικής συμμετοχής και να εξετάσουν σοβαρά τις πολιτικές απαιτήσεις που απορρέουν από αυτήν. Τούτο είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη θεσμικής εμπιστοσύνης, καθώς οι αντισυμβατικές μορφές πολιτικής συμμετοχής αντιπροσωπεύουν έναν τρόπο να «εκφράσουν» οι νέοι τις ανησυχίες τους μέσα στο σύστημα, αντί να «εξέλθουν» από αυτό. Η αντίδραση των θεσμών καθορίζει κατά πόσο οι συμμετέχοντες σε τέτοιες δράσεις αισθάνονται ότι «εισακούγονται», αυξάνοντας έτσι την εμπιστοσύνη τους προς τους θεσμούς, ή αν όχι, τροφοδοτώντας περαιτέρω δυσπιστία.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να αναγνωρίσουν την ποικιλομορφία μεταξύ των νέων, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως

το φύλο, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και τη γεωγραφική θέση. Θα πρέπει να προσαρμόσουν τις πολιτικές και τις μεθόδους συμμετοχής μέσω της ενσωμάτωσης της νεολαίας [σε όλες τις πολιτικές] ώστε να αντιμετωπίσουν τις μοναδικές ανάγκες και προτιμήσεις των διαφορετικών προφίλ. Οι δραστηριότητες θα πρέπει να είναι συναφείς και ευθυγραμμισμένες με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των νέων, διασφαλίζοντας έτσι ότι οι δράσεις θα έχουν σημασία.

Όλα τα επίπεδα της κυβέρνησης θα πρέπει να αναπτύξουν στρατηγικές για την ενθάρρυνση των νέων ενηλίκων να συμμετέχουν στις εκλογές. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει μέτρα όπως η μείωση του ηλικιακού ορίου για το δικαίωμα ψήφου, η αυτόματη εγγραφή ψηφοφόρων στους εκλογικούς καταλόγους και η εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τους υποψήφιους και τα θέματα. Η πολιτική επικοινωνία θα πρέπει να επεκταθεί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις διαδικτυακές πλατφόρμες προκειμένου να επιτευχθεί η εμπλοκή των νέων στην πολιτική. Η αποτελεσματικότητα των στρατηγικών που αποσκοπούν στην προώθηση της συμμετοχής των νέων στα κοινά θα πρέπει να αξιολογείται τακτικά και να τροποποιείται με βάση τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές δυναμικές, ώστε να διασφαλίζεται η επικαιρότητά τους.

Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο μείωσης των ηλικιακών ορίων για την απόκτηση πολιτικών αξιωμάτων, ώστε να αυξηθεί η εκπροσώπηση των νέων και να αντιμετωπιστούν οι διαγενεακές ανισορροπίες, παράλληλα με την εισαγωγή ποσοστώσεων για τους νέους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια. Οι ποσοστώσεις αυτές θα πρέπει να προσαρμόζονται ανάλογα και να αντικατοπτρίζουν το ποσοστό των ατόμων κάτω των 35 ετών στον πληθυσμό,

διασφαλίζοντας την αποτελεσματική εκπροσώπηση. Οι κανονισμοί για τη χρηματοδότηση της προεκλογικής εκστρατείας θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι οικονομικοί περιορισμοί δεν εμποδίζουν τους νέους πολιτικούς να διεκδικήσουν αξιώματα.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να υποστηρίξουν τη νομιμότητα της διαμαρτυρίας και της πολιτικής ανυπακοής ως αποδεκτών μορφών συμμετοχής και να καταδικάσουν κάθε προσπάθεια αρνητικού χαρακτηρισμού των δράσεών τους. Αυτές οι δράσεις βρίσκουν απήχηση στις ανησυχίες των νέων, επιτρέποντάς τους να επηρεάσουν ενεργά τις πολιτικές αποφάσεις. Το να εισακουστούν και να κατανοηθούν οι προσδοκίες των νέων ακτιβιστών είναι κάτι που θα πρέπει να προτεραιοποιηθεί. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να διαθέσουν πόρους για πρωτοβουλίες που ενδυναμώνουν τους νέους προκειμένου να ηγηθούν εγχειρημάτων που αντιμετωπίζουν κοινωνικά ζητήματα και να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή σε οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών. Θα πρέπει, επίσης, να δημιουργήσουν χώρους για να ακούγεται η φωνή των νέων σε ευρύτερες συζητήσεις και δράσεις.

Κατά την αξιολόγηση της μη συμβατικής πολιτικής συμμετοχής, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εξετάζουν τη διασταύρωση διαφόρων ταυτοτήτων, όπως η ηλικία, το φύλο και η εθνότητα, καθώς και ζητήματα όπως η κοινωνική δικαιοσύνη και η κλιματική αλλαγή. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναγνωρίζουν πώς αυτές οι διασταυρώσεις επηρεάζουν τις ευκαιρίες και τις μορφές συμμετοχής.

Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να καθιερώσουν ουσιαστικές πρωτοβουλίες για τη διαβούλευση με τους νέους και να ενισχύσουν τις υπάρχουσες, ενσωματώνοντάς τους ενεργά στη σύλληψη, την εκτέλεση, την εποπτεία και την αξιολόγηση των πολιτικών και των

πρωτοβουλιών. Αυτό καλλιεργεί το αίσθημα της ενεργού ιδιότητας του πολίτη και της συνυπευθυνότητας. Θα πρέπει να δημιουργήσουν διαδικτυακές πλατφόρμες φιλικές προς το χρήστη, όπου οι νέοι θα μπορούν να συμμετέχουν σε συζητήσεις, αντιπαραθέσεις και στη λήψη αποφάσεων. Για το εγχείρημα αυτό, θα μπορούσαν να συνεργαστούν με οργανώσεις νεολαίας και κινήματα βάσης για την από κοινού ανάπτυξη πολιτικών, πρωτοβουλιών και εκστρατειών που ανταποκρίνονται στα συμφέροντα των νέων ατόμων.

Ερευνητικό υπόβαθρο: δεδομένα και τεκμηρίωση

Το πρόγραμμα EnTrust, υπό την καθοδήγηση του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών στην Ελλάδα, ξεκίνησε διαδικτυακή ποσοτική έρευνα σε επτά χώρες (Τσεχία, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Πολωνία, Σερβία) για τη μέτρηση της πολιτικής εμπιστοσύνης και της δυσπιστίας στη διακυβέρνηση, τον εντοπισμό διαφορετικών μορφών πολιτικής δυσπιστίας, την κατανόηση των αιτιών και των επιπτώσεων της πολιτικής δυσπιστίας και τη διερεύνηση πιθανών διορθωτικών πολιτικών. Οι έρευνες αφορούσαν αντιπροσωπευτικό δείγμα του γενικού πληθυσμού και είχαν ως αποτέλεσμα περίπου 2.000 απαντήσεις ανά χώρα. Η έρευνα πεδίου πραγματοποιήθηκε από τον Ιανουάριο έως τον Μάιο του 2023 (στη Σερβία εν μέρει τον Αύγουστο του 2023).

Παράλληλα, υπό την καθοδήγηση του Πανεπιστημίου της Σιένα στην Ιταλία, το έργο EnTrust διεξήγαγε διαδικτυακά πειράματα διαβούλευσης με πολίτες και πολιτικούς εκπροσώπους σε τέσσερις χώρες (Ιταλία, Δανία, Ελλάδα, Πολωνία). Στόχος των πειραμάτων ήταν να εξεταστούν οι επιδράσεις της

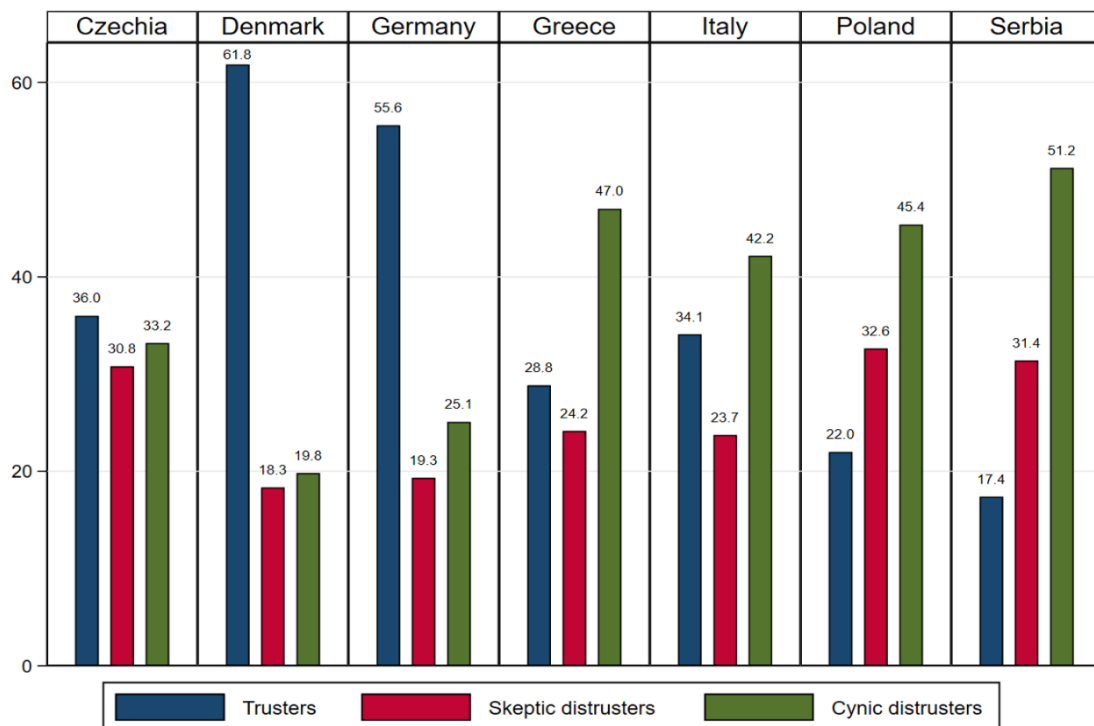
πολιτικής διαβούλευσης στην εμπιστοσύνη και τη δυσπιστία στη διακυβέρνηση. Συνολικά, 90 πολίτες συμμετείχαν στις διαδικτυακές διαβουλευτικές δημοσκοπήσεις. Η εστίαση ήταν στην κλιματική αλλαγή, και πιο ειδικά στην πλαστική ρύπανση, και στη βιώσιμη κινητικότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρέχουν ισχυρές αποδείξεις για την επίπτωση των βασικών προβλημάτων και των συστάσεων που εξετάστηκαν παραπάνω.

Βασικά ευρήματα

 # Η ηθικότητα των πολιτικών θεσμών και των πολιτικών αμφισβητείται συχνά

Ανάμεσα σε όσους ανταποκρίθηκαν από τον αντιπροσωπευτικό πληθυσμό της έρευνας σε επτά χώρες, το 55% έκρινε ότι οι πολιτικοί θεσμοί πρέπει να αντιμετωπίζονται πάντα με αμφιβολία, ανεξάρτητα από το αν είναι αξιόπιστοι ή όχι. Η άποψη αυτή ήταν ιδιαίτερα εμφανής στην Ελλάδα (70%) και τη Σερβία (66%) και λιγότερο διαδεδομένη στην Ιταλία (43%), τη Δημοκρατία της Τσεχίας (47%) και την Πολωνία (45%). Η συμφωνία με τη δήλωση πως «ό,τι κι αν κάνουν οι άνθρωποι, οι πολιτικοί θεσμοί δεν μπορούν ποτέ να γίνουν αξιόπιστοι, επειδή ολόκληρο το πολιτικό σύστημα είναι ανεπανόρθωτα διαβρωμένο και αναξιόπιστο» κυμάνθηκε από 37% στη Δανία έως 60% στην Ελλάδα.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι το επίπεδο της λαϊκής δυσπιστίας για την αξιοπιστία των πολιτικών δεν είναι πολύ υψηλότερο από το επίπεδο δυσπιστίας για την αξιοπιστία των θεσμών. Στην πραγματικότητα, σχεδόν το ίδιο ποσοστό των ερωτηθέντων στην έρευνα (δηλ. 59%) πιστεύει ότι οι πολιτικοί δεν είναι αξιόπιστοι (κυμαίνεται από 68% στην Πολωνία έως 43% στη Δανία). Ωστόσο, η αξιολόγηση των πολιτικών ποικίλλει

σε μεγάλο βαθμό, ανάλογα με το ποια πτυχή της αξιοπιστίας τους εξετάζεται. Όσον αφορά την ειλικρίνεια, ένα ποσοστό που φτάνει το 70% του δείγματος πιστεύει ότι οι πολιτικοί λένε ψέματα για να ξεχωρίσουν (κυμαίνεται από 83% στην Πολωνία έως 55% στη Δανία). Ταυτόχρονα, μόνο το 20% του δείγματος πιστεύει ότι οι πολιτικοί λαμβάνουν αποφάσεις με επάρκεια (μόλις το 13% στη Σερβία και την Πολωνία) και μόλις το 21% πιστεύει ότι οι πολιτικοί τηρούν τους νόμους κατά τη διάρκεια της θητείας τους (από 11% και 13% στη Σερβία και την Πολωνία, αντίστοιχα, έως 33% και 35% στη Γερμανία και τη Δανία).

Για τη σύσταση #1, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα διαφορετικά επίπεδα πολιτικής εμπιστοσύνης μεταξύ των επτά διαφορετικών χωρών αντικατοπτρίζουν έντονα την αντίληψη περί ύπαρξης διαφθοράς μεταξύ των εθνικών δειγμάτων της έρευνάς μας. Σε γενικές γραμμές, ένα σημαντικό ποσοστό όσων

απάντησαν στην έρευνα κατέθεσε ότι η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη στις χώρες τους: Το 31% πιστεύει ότι είναι πολύ διαδεδομένη, ενώ το 40% πιστεύει ότι είναι αρκετά διαδεδομένη. Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η Ελλάδα και η Σερβία αποτελούν τις πιο ακραίες περιπτώσεις, όπου το 92% και το 89% των ερωτηθέντων, αντίστοιχα, πιστεύουν ότι η διαφθορά είναι πολύ ή αρκετά διαδεδομένη. Οι χαμηλότερες τιμές όσον αφορά τις αντιλήψεις για τη διαφθορά εντοπίζονται στη Δανία (μόνο το 6% πιστεύει ότι η διαφθορά είναι πολύ διαδεδομένη και το 22% ότι είναι αρκετά διαδεδομένη) και στη Γερμανία (τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 12% και 40%). Οι άλλες τρεις χώρες βρίσκονται μεταξύ των περιπτώσεων που έχουν ήδη αναφερθεί.

 # Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές τυγχάνουν μεγαλύτερης εμπιστοσύνης από τις εθνικές κυβερνήσεις

Όπως καταδεικνύει η έρευνά μας σε αντιπροσωπευτικό πληθυσμό, η εμπιστοσύνη των πολιτών διαφέρει σημαντικά όσον αφορά τα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης. Σε μια κλίμακα από το 0 («καμία εμπιστοσύνη») έως το 10 («πλήρης εμπιστοσύνη»), οι ερωτηθέντες και ερωτηθείσες από τη Δανία και τη Γερμανία βρίσκονταν περίπου στη μέση όσον αφορά την εμπιστοσύνη στις εθνικές τους κυβερνήσεις. Οι ερωτηθέντες και ερωτηθείσες από τη Δημοκρατία της Τσεχίας, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Πολωνία και τη Σερβία τοποθετήθηκαν από τη μέση και κάτω της δεκαβάθμιας κλίμακας. Σε όλες τις χώρες (εκτός από τη Σερβία), η εμπιστοσύνη στις περιφερειακές και τοπικές κυβερνήσεις ήταν υψηλότερη κατά περίπου μία μονάδα κατά μέσο όρο (βλ. Σύσταση #2). Στη Δημοκρατία της Τσεχίας, τη Δανία, τη Γερμανία και τη Σερβία, η εμπιστοσύνη στην ΕΕ ήταν παρόμοια ή ελαφρώς χαμηλότερη από την εμπιστοσύνη στην εθνική κυβέρνηση. Το μοτίβο αυτό αντιστράφηκε στην Ελλάδα και την Ιταλία. Στην Πολωνία, η εμπιστοσύνη στην ΕΕ ήταν σημαντικά υψηλότερη από ό,τι στην εθνική κυβέρνηση. Συνολικά, η εμπιστοσύνη στα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης ήταν κατά μέσο όρο η χαμηλότερη στη Σερβία και η υψηλότερη στη Δανία και τη Γερμανία.

Μεταξύ όσων απάντησαν στην έρευνα, το 43% θεωρεί ότι το πολιτικό σύστημα θα ήταν πιο αξιόπιστο εάν οι εθνικές κυβερνήσεις μεταβίβαζαν περισσότερο έλεγχο στις τοπικές και περιφερειακές αρχές. Αντίθετα, το 18% διαφώνησε με αυτή τη δήλωση. Αξίζει να σημειωθεί ότι λίγο περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες στην Πολωνία δήλωσαν ότι η αποκέντρωση θα καθιστούσε το πολιτικό σύστημα πιο αξιόπιστο.

 # Διαφορετικές επιπτώσεις της συμμετοχής εμπειρογνομόνων και πολιτικών στα φόρουμ διαβούλευσης

Σύμφωνα με τα διαδικτυακά διαβουλευτικά μας πειράματα, η συμμετοχή σε φόρουμ διαβούλευσης δεν επηρεάζει σημαντικά τα επίπεδα αυτοαναφερόμενης εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς. Αυτή η στατιστική παρατήρηση, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι οι πολιτικές διαβουλεύσεις δεν έχουν σημασία. Εκείνο που δείχνουν τα πειράματά μας είναι ότι η προδιάθεση για εμπιστοσύνη στους πολιτικούς θεσμούς δεν επηρεάζεται από σύντομες διαβουλευτικές παρεμβάσεις, αλλά μάλλον από πιο μακροχρόνιες εμπειρίες πολιτικής συμμετοχής και αλληλεπίδρασης. Αυτή η προσδοκία δικαιολογείται όταν εξετάζουμε τις επιδράσεις που μπόρεσαν να ανιχνεύσουν τα διαβουλευτικά πειράματά μας, δεδομένου ότι υποδηλώνουν έμμεσες επιδράσεις στην πολιτική εμπιστοσύνη. Πρώτον, η συμμετοχή σε διαβουλεύσεις με πολιτικούς επηρεάζει την προτίμηση προς τις διαβουλευτικές διαδικασίες χάραξης πολιτικών. Η επίδραση αυτή ποικίλλει ανάλογα με τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς, καθώς η προτίμηση ενισχύεται μεταξύ των πολιτικά αριστερόστροφων συμμετεχόντων, ενώ τείνει σε μειούμενα επίπεδα προσδοκώμενης επάρκειας μεταξύ των πολιτικά δεξιόστροφων συμμετεχόντων. Το γεγονός ότι τα διαβουλευτικά πειράματα επικεντρώθηκαν στη συζήτηση περιβαλλοντικών θεμάτων μπορεί να ενθάρρυνε το πρώτο, ενώ αποθάρρυνε το δεύτερο. Δεύτερον, τα δεδομένα δείχνουν ότι οι αλληλεπιδράσεις με επαγγελματίες πολιτικούς στα φόρουμ διαβούλευσης μειώνουν τις ατομικές προτιμήσεις προς τεχνοκρατικές διαδικασίες χάραξης πολιτικής (το αντίθετο συμβαίνει μετά από αλληλεπιδράσεις με εμπειρογνώμονες), δείχνοντας έτσι ότι αυξάνουν την εμπιστοσύνη στις πολιτικές διαδικασίες λήψης

αποφάσεων. Τρίτον, οι αλληλεπιδράσεις με τους εμπειρογνώμονες οδηγούν τους προοδευτικούς συμμετέχοντες να δίνουν μεγαλύτερη σημασία σε μορφές «lifestyle πολιτικής» (π.χ. δίνοντας έμφαση στην πολιτική σημασία που αποδίδεται σε φιλικούς προς το περιβάλλον τρόπους κατανάλωσης), αποδεικνύοντας έτσι ότι οι συμμετέχοντες μαθαίνουν να αναστοχάζονται σχετικά με την προσωπική τους εμπλοκή στην επίλυση προβλημάτων. Τέλος, το πιο ισχυρό αποτέλεσμα υποδεικνύει τη σημαντική μείωση των λαϊκιστικών στάσεων μεταξύ των συμμετεχόντων σε αυτά τα φόρουμ διαβούλευσης, συμπεριλαμβανομένων των απρόσκοπτων αλληλεπιδράσεων με επαγγελματίες πολιτικούς. Συνολικά, τα ευρήματά μας δείχνουν ότι οι διαβουλεύσεις με πολιτικούς και εμπειρογνώμονες έχουν θετική επίδραση στη διαθεσιμότητα των πολιτών να αποδίδουν σημασία στην πολιτική συμμετοχή και τη λήψη αποφάσεων, συμβάλλοντας έτσι έμμεσα σε ενημερωμένες ή σκεπτικιστικές μορφές εμπιστοσύνης απέναντι στους πολιτικούς θεσμούς.

 # Χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ των νέων και όσων εμπλέκονται σε μη συμβατικές μορφές πολιτικής συμμετοχής

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέοι που συμμετείχαν στην έρευνα (18-29 ετών) είχαν κατά μέσο όρο χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης στις εθνικές τους κυβερνήσεις από ό,τι οι μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες. Η παρατήρηση αυτή επαναλήφθηκε σε κάθε χώρα, εκτός από τη Δημοκρατία της Τσεχίας, όπου η σχέση μεταξύ εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και ηλικίας φαίνεται να είναι αντίστροφη. Επιπλέον, στην Ελλάδα και την Ιταλία, το μέσο επίπεδο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση ήταν σχεδόν ίσο μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 18-29 και 30-49 ετών, και αμφότερα χαμηλότερα

από τις ηλικιακές ομάδες 50-64 και 65+ ετών. Τέλος, η Σερβία αποτέλεσε μερική εξαίρεση, με την ηλικιακή ομάδα 30-49 ετών να εμφανίζει τα χαμηλότερα μέσα επίπεδα εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες.

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν μια συσχέτιση μεταξύ της εμπιστοσύνης στις εθνικές κυβερνήσεις και της συμμετοχής σε συμβατικές μορφές πολιτικής και συμμετοχής στα κοινά, οι οποίες περιλαμβάνουν την ψήφο στις εκλογές, την εργασία σε πολιτικές εκστρατείες, την εθελοντική εργασία στην κοινότητα και την εθελοντική εργασία για ΜΚΟ ή τις δωρεές σε ΜΚΟ. Αντίθετα, τα άτομα που έχουν χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης τείνουν να συμμετέχουν περισσότερο σε μη συμβατικές μορφές πολιτικής συμμετοχής (π.χ. συμμετοχή σε διαδηλώσεις, δράσεις στους δρόμους, απεργίες ή μποϊκοτάζ προϊόντων). Τα ευρήματα αυτά ισχύουν σε όλες τις επιμέρους χώρες, με ελάχιστες εξαιρέσεις (π.χ., τα άτομα που εργάζονται σε πολιτικές εκστρατείες και οι εθελοντές των ΜΚΟ στην Ιταλία εμφανίζουν, κατά μέσο όρο, χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση). Τα ευρήματα αυτά αποδεικνύουν ότι τμήματα της νεότερης γενιάς αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό την αντιπροσωπευτική δημοκρατία με τις συμμετοχικές επιλογές και τους πολιτικούς θεσμούς της, ωστόσο εκδηλώνουν μορφές πολιτικής εμπλοκής εκτός των συμβατικών μορφών συμμετοχής. Το χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης αποτελεί, επομένως, έκφραση μειωμένων προσδοκιών από τους δημοκρατικούς θεσμούς αντιπροσώπευσης, αλλά όχι απαραίτητα από τη δημοκρατική (π.χ., δημοψηφισματική, συνεταιριστική ή διαβουλευτική) διακυβέρνηση. Η παρατήρηση αυτή έχει επισημανθεί επανειλημμένα από προηγούμενες έρευνες, οι οποίες μιλούσαν για ένα κριτικό σώμα πολιτών που ευνοεί

νέες μορφές πολιτικής συμπεριφοράς και μπορεί έτσι να συμβάλλει στην αναζωογόνηση της δημοκρατικής διακυβέρνησης.

Ερευνητικές παράμετροι και πληροφορίες του έργου

Το έργο EnTrust χρηματοδοτείται από την ΕΕ στο πλαίσιο του προγράμματος «Έρευνα και Καινοτομία» Ορίζοντας 2020 (Σύμβαση Έργου υπ' αριθ. 870572). Οι συστάσεις και τα ευρήματα που παρουσιάζονται σε αυτό το Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκής Πολιτικής βασίζονται στην Ολοκληρωμένη Έκθεση για τις Μορφές, τους Παράγοντες, τα Αποτελέσματα και τα Διορθωτικά Μέτρα της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας, καθώς και σε μια στρογγυλή τράπεζα εμπειρογνομόνων μεταξύ της ερευνητικής ομάδας και των ακόλουθων εμπειρογνομόνων: Gabriella Civi-co (Civil Society Europe/European Volunteer Centre), Camille Dobler (Missions Publiques), Damian Boeselager (Μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Πράσινοι/EFA), Kristóf Papp (Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεολαίας) και Srd Kisevic (Γενική Διεύθυνση ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Η κοινοπραξία EnTrust αποτελείται από οκτώ ομάδες εταίρων που διεξάγουν δραστηριότητες έρευνας και διάδοσης σε επτά χώρες (Δημοκρατία της Τσεχίας, Δανία, Ελλάδα, Γερμανία, Ιταλία, Πολωνία και Σερβία) και σε επίπεδο ΕΕ. Το σχέδιο εργασίας της αποτελείται από επτά πακέτα εργασίας αφιερωμένα στη συστηματική ανάλυση και τον προβληματισμό διαφόρων πτυχών του θέματος:

1. Οι Θεωρητικές και Κανονιστικές Βάσεις της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας

2. Εμπιστοσύνη και Δυσπιστία στις Δημόσιες Πολιτικές στο Επίπεδο των Υπηρεσιών Πρώτης Γραμμής
3. Ο Ρόλος των Δημοκρατικών Κοινωνικών Κινήματων στη Διαμόρφωση της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας
4. Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Οικοδόμηση της Εμπιστοσύνης και της Δυσπιστίας: Πληροφόρηση ή Πόλωση
5. Η Εξελικτική-ψυχολογική Προσέγγιση για την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία
6. Αξιολογώντας την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία των Πολιτών στη Διακυβέρνηση: Μορφές, Προσδιοριστικοί Παράγοντες, Συνέπειες και Διορθωτικά Μέτρα
7. Εκπολιτίζοντας την Εμπιστοσύνη και τη Δυσπιστία: Πρότυπα και Συστάσεις

Περαιτέρω πακέτα εργασίας θα επικεντρωθούν στη διάδοση, την αξιοποίηση και την επικοινωνία ερευνητικών, διαχειριστικών και δεοντολογικών ζητημάτων.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο EnTrust διατίθενται στη διεύθυνση www.en-trust-project.eu.

Κοινοπραξία:

[Civil Society Europe](#) (Βρυξέλλες, Βέλγιο)

[Masaryk University](#) Μπρνο, Δημοκρατία της Τσεχίας)

[Panteion University of Social and Political Sciences](#) Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Αθήνα, Ελλάδα)

[University of Belgrade, Institute of Philosophy and Social Theory](#) (Σερβία)

[University of Copenhagen](#) (Δανία)

[University of Siegen](#) (Γερμανία)

[University of Siena](#) (Ιταλία)

[University of Warsaw](#) (Πολωνία)

Social Media Links

Επικοινωνία

Prof Dr Christian Lahusen
Project coordinator
University of Siegen
Department of Social Sciences
Adolf-Reichwein-Str. 2
57068 Siegen – Germany
e-mail: entrust@uni-siegen.de

Carlotta Besozzi
Project partner
Civil Society Europe
Rue du Congrès 13,
1000 Brussels – Belgium
e-mail: contact@civilsocietyeurope.eu

Πληροφορίες Έργου

Τύπος Έργου: Συνεργατικό Έργο
Πρόσκληση: H2020 SC6 GOVERNANCE-01-2019: Εμπιστοσύνη στη Διακυβέρνηση
Ημερομηνία έναρξης: Φεβρουάριος 2020
Διάρκεια: 48 μήνες
Συντονιστής: Prof. Dr. Christian Lahusen, University of Siegen
Σύμβαση Έργου: 870572
Προϋπολογισμός Έργου που χρηματοδοτείται από την ΕΕ: € 2,978,151.25

Το έργο αυτό έλαβε χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Έρευνα και την Καινοτομία «Ορίζοντας 2020» βάσει της Σύμβασης Έργου υπ' αριθ. 870572. Το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

www.entrust-project.eu